

دارم بنابراین وزیر مستوف در حضور حجج اسلام قسم یاد نمایند چندی؟

رهیسی - این را باید آقایان قدری اقدام فرمایند که انشاء الله قدری زودتر انجام یابد.

(در این موقع تلگرافی از شیراز رسیده بود قرائت شد که مضمون آن این بود که از شیراز توسط جناب آقای صدرالمله حضور و کلاه معظم شورای ملی زیاده از ۳ ماه است مجلس ملی شیراز نگران است که تکلیف اقدامات آن در کلیه امورات معین گردد تا حال دستورالعملی نرسیده لهذا عرض می نمایم اولاً و کلاً شیراز در جناح حرکت هستند ثانیاً استعلا می نمایند که آیا در هفتاد و سه سالهای سابق مالیات فارس اجاره است که حکومت هر قدر میخواند بگیرد با دستورالعمل مخصوص داده شده و آیا مجلس مطعی حق دارد صورت مالیات را بخواهد بانه استدهای دیگر حکومت حالیه مشروطه است یا مستبدانه معلوم شود و اگر جواب مستدعیات موکول بوضع قانون بشود باید تاوصول قانون دستور العمل حالیه داده شود که تکلیف معلوم باشد.)

آقای میرزا ابوالحسن خان - این مجلس در شیراز دائر است و هر وقت هم در تلگرافات خود را بیک اسم موسوم نموده گاهی انجمن اسلامی گاهی انجمن ملی گاهی انجمن محلی چنانچه در این تلگراف انجمن ملی معنی اسم برده به حال در این که انجمن هست محل حرف نیست و اینکه مقابل مستبدین است در آن هم حرفی نیست ولی این مجلس بسمت انجمنی در مجلس معترف شورای ملی معرفی شده بعینه بنده باید جواب اینطور نوشته شود که این انجمن اگر موافق نظامنامه باشد تا دستورالعمل برسد حال اگر اینطور بیکه عرض کردم صحیح است جواب بدهید (مکتوبی در این موقع که از نجف اشرف حجة الاسلام آقای حاج میرزا حسین دامت برکاته بعنوان آقای سید جمال مرفوم فرموده بودند در مجلس قرائت شد که مشر بود بر این که از تأسیس این مجلس مقدس جهة اصلاح حال مملکت نهایت مسرت را داشتیم که بعضی مکتوبات رسید دلالت داشت بر این که بعضی از مقسدين بر ضد مجلس هستند خیلی اسباب افسردگی شد البته باید اعلیحضرت شاهنشاه و حجج اسلامیه در دفع مقسدين وتشبیه این اساس ببل توجه فرمایند و نیز از قرار بعضی مکتوبات واصله کویا شهرت داده اند که من مایل باین اساس نیستم و این خلاف محض است و کمال همراهی را در پیش رفت این اساس دارم.)

آقای سید حسن تقی زاده - هر روز چند مطلبی صحبت شد و یادداشت گردید یکی در خصوص المکر افغانه یکی در خصوص وزراء که حکومت دارند یعنی دو کار دارند نمیدانم چیزی نوشته شد

صدیق حضرت - در خصوص تلگراف افغانه نوشته شد اما در باب حکومتها چیزی نوشته نشد زیرا که گفتند برای چند روز دیگر خود آنشخص استعفا خواهد داد

آقای سید حسین - آقای تقی زاده گفتند مطلبی که بیچ دقیقه وقت را ضایع کند باید اقدام کرد و آن نتیجه گرفت حاله ماهست در خصوص اسراء قوچان و آصف الدوله گفتگو ما شده چرا تا بحال از وزیر داخله خواسته نشده که چه اقدام کرده اند و الا آن سه روز است آصف الدوله آمده است چه کرد اند باید اسرا بر گردد علاج این کار چیست؟

رهیسی - این است که باید وزارت باخته زودتر خواست (در خصوص اصلاح ملک القیامه مذاکره بمیان آمد بعضی گفتند در این باب در هیئت مجلس عمومی طرح گفتگو شود بعضی گفتند دو انجمن علیحده طرح گفتگوی اینکار شود پس از هیئت جلسه مذاکره های اکثر اعضاء مجلس بر این شد که در کمیسیون علیحده این عمل طرح اجرا کرده و مطلع و متصل خود)

مذاکرات روز شنبه ۱۵ صفر الحظوظ ۱۳۲۵
دارال شورای ملی

مذاکرات روز شنبه ۱۳ صفر آقا میرزا طاهر قرائت کردند و قرائت شد نظامنامه بلدی خوانده شود.

آقای میرزا ابوالحسن خان - عرض دارم در چند روز قبل در مسئله قوچان اینجا مذاکره ما شده که ما کرده اند وقت ما دست داد یوزارت داخله نوشته هنوز اثری نیکشیده می گویند حکومت خراسان چهار روز است واژه شده اگر آقایان همراه هستند وزیر داخله را بفرمانند و بفرستند چه اقدامی در این خصوص کرده اند مسئله که در مجلس شورای ملی مذاکره میشود باید مستحق تحقیق شود (در این باب از اهالی بیخورد عرضی بعنوان سعه الدوله رسیده بود داد که در مجلس قرائت شود چون خیلی مفصل بود فرار شد در دفتر مجلس خلاصه نموده بعد بیاورند در مجلس خوانند شود)

وکیل التجار - این را باید بهت که بی نتیجه ماندن کارها تصویر خودمان است منحصر بمذاکرات نیست که بی نتیجه می ماند بلکه سایر کارها هم که اخذ رای میشود همینطور بی نتیجه میماند اگر آن قانون را می توانی که وضع شد نوشته میشد بصفت ما یونی می رسید امروز اینطور باز منصب فروشی و حکومت فروشی نمیشد.

سعدالدوله - معروضه شکوه میشد که کارها تمام نمیشود اجماع کردند حاکم تنگین معزول شد اجماع کردند حاکم اسفهان معزول شد اجماع نمودند حاکم خراسان معزول شد اگر همین کافی است خیلی خوب و الا اینجا که آمدند آیا نباید انجمن تحقیقی معین شود که رسیدگی نمایند بکارهای این حکومت ما با حضور مدعی های آنها خود حکومتها هم میگویند تقصیر ما چیست چه جواب خواهیم داد

آقای سید حسن تقی زاده - تکلیف مجلس دو چیز است وضع قانون و نظارت قانون و نظارت امور است اگر این طور نباشد مجلس میشود اطلاق دفتر مریض حکومت تنگین را معزول کرده خواستند باید عقب میگردیم رسیده کی شود اگر چه میشود این را هم گفت که تقصیر وزارت داخله است که معسکه تحقیق بجبهه این معین نکرده همین در باب حکومت خراسان مسئله فروختن دختر ما وزیر داخله باید معسکه تشکیل نماید که تحقیق شده و مهلازاده شود بهیچ کدام اینجا اقدام نشد

سعدالدوله - اصلاً رها یا اینجا مستند و جلو و کلاً را میگیرند رهایی عراق از دست حاج آقا حسن و رهایی شیراز از دست قوام الملک نه اینکه مدعی بر رهایی شیراز شده باشد میگویند قوام الملک مانع از مشروطیت و آمدن و کلاً از دست آن روزی که در اینجا روزی و روزی که کسب میورنی شد فرار شد از طرف تمام وزرا بکنتر ماموری

برود بکنترولند که حکومتها متواترند مبالغه بکار های دیگر بکنکنند خصوص از طرف مالیه و پشاه هم عرض شد خیلی بنمیدانم بنمیدانم چه شد آن رای عمومی که آن روز در آن کمیسیون داده شد موقوف گردید طبع همان است در اول مجلس گفته شد که چیزی که هذا کرده میشود دیگر عقب اورا نیکگیریم باید انجمن تحقیق منمذد شود که رسیده کی نماید رها یا عارض و حکام خودشان عارض که ما مظلوم واقع شده ایم حالا که عدلیه منمذد است و خوب هم کار میکنند (گفتگو در خصوص پول خوب دارها شد طبعی سید نصیراظهار داشتند این اهمیت دارد خوب است در همین خصوص گفتگو شده قرائتی داده شود سعد الدوله جواب داد که پول آنها نزدیکند نفر است باید گرفته شود و وزارت عدلیه باید انجمن تحقیق برای رسیده کی بکارها معین نماید.

احسن القول - خیلی مزه دارد که بعد از اینهمه گفتگو هنوز مسئله است و نمیدانیم که این وزارتها این رنگ و بوی آنها رنگ بر دارند نیستند چنانچه تا حال هر چه گفته شده تقصیده اند یعنی گوش نشود ندارند در باب حساب مسینوز مکرر مذاکره شده و از قرار معلوم در این چندروزه خواهد رفت معهدا وزیر مالیه حساب گذشت اورا نرسیده و دورش را قلم کشیده مال اسما هم که مانده همینطور سایرین.

سعدالدوله - گمان نمیکنم باین زودی مسینوز برود در هر صورت شما با اساس کار برسید و آن ترتیب دادن کار این عارضین است تا اینجا آسوده نشوند مجلس نمیتواند کار بکنند خواندن این قوانین و نظامنامه ها و غیر حواس جمع میخواهد ثانیاً در باب وکلای ولایات و باقی وکلای اینجا باید فکری کرد همین وکلای شیراز تکلیف چیست؟

آقای میرزا ابوالحسن خان - من نمیخواهم بگویم قوام الملک مستبد نیست ولی نمیدانم این خبرها از کجا می رسد نصیر الدوله مخصوصاً نوشته بود که وکلای شیراز تا پانزدهم صفر حرکت خواهند کرد حال باید تحقیق کرد که حرکت کرده اند یا نه.

سعدالدوله - خدا کند این اخبار صحیح باشد ما و کلاً را میخوانیم حالا در خصوص وزراء یعنی حضور وزارت عدلیه و وزارت داخله چیزی نوشته شود که حاضر شوند.

آقای سید حسن تقی زاده - عرض میکنم تمام این مطالب را روی هم بگذارید بلکه میگویم و آن یک کلمه این است که در خصوص مسامحه وزراء بامامورین آنها بحدی گذاشته شود متلاقوام الملک تا چند ماه دیگر و کلاً با مفرستند حدش معین شود همچنین حکومت طهران پول خوب با دارا تا چند ماه یا چند سال دیگر وصول خواهد کرد وزیر داخله و وزیر عدلیه کی حکومت خراسان را مجازات داده و اسرار استرداد خواهند نمود باید مدعی معین شود برای اینها اگر همین نشود نمی شود هر وقت مجلس مطلبی اظهار کرد آنها مسامحه گذرانده دست و پا میکنند که جواب صحیحی ندهند چنانچه آقای صدیق حضرت چند وقت قبل گفتند که چند مطلب نوشته شد و بعد اجواب صحیح ندادند.

سعدالدوله - علت این است که مجلس محض احترام بوزارت گفت که شما همه روز در مجلس حاضر شوید در امور مملکتی بشود همدیگر کار بکنیم

در این باره هم همبطور است و زواره مجبور
فوسطور نیستند ولی وزراه ما نباید اینقدر ملاحظه
نمایند که این مجلس مجلس یولیتیک مملکت است ماها
باید حاضر هوم و بیاتفاق و مشورت بکنیم امور
مملکت را اصلاح نماییم فقط بهمان معرفی شدن اکتفا
کرده اند معرفی شدند چه شد و معرفی نشدند چه
کرده امید وازم بعد از این رفتار جناب وزیر
علوم سر مشق ایشان باشد .

آقای میرزا ابوالحسن خان - اینکه در باب
امرای توجان و آصف الدوله مرض کردم در روزنامه
(طیلس انگلیس) خوانده ام که عین مذاکرات این
مجلس را تماماً نوشته حتی مسئله آن دخترها اینکه
در تبلیغ فروخته شده و چهارصد و چیزی بالا دخترها
که بتر کمانان فروخته اند و حتی نسبت نطانی هم بجانب
رئیس معظم ما که ابداً اصل ندارد داده و آن
این است .

(حکام بلاد از راهای پول میخوانند و راهای برای
دادن پول باید اطفال شود را بفروشد) در
این صورت همچو مطلب مهمی که در چنین روزنامه
که در تمام دنیا مشهور است درج و منتشر شود ما
او را مسکوت عنه بگذاریم محل ایراد و ملامت
مردم تمام ممالک دنیا خواهیم شد البته باید وزیر
داخله را خواست و جداً مطالبه کرد که در این
خصوص چه اقدامات کرده اند (گفتگو شد که امروز
تا حال چنانچه مذاکره میان آمد خوب است
نتیجه داشته باشد گفتند نتیجه حضور وزیر داخله
و وزیر عدلیه است در مجلس برای هر روزیکه
معین بشود و آقای ونوق الدوله اظهار داشتند خوبست
سوال اینکه باید از وزیر داخله و وزیر عدلیه بشود
یاد داشت نمایند.)

سعدالدوله - ما یک سزال داریم مجلس
میخواهد رسیدگی بکند بتظلمات راهای تنگنای
و خراسان و تشکیات چوبدار ها و سایرین و میخواهد
طریق رسیدگی باین کارها را این دو وزیر نمایند
والا حکومتها چند سال حکومت کرده و مردم را
بپایند و بیک کلبه مزول شده بیایند در خانهای
خودشان آسوده بشینند باز حال ایران مثل سابق
خواهد شد .

حاج مصیبتجار - مسیونوز میروود حساب
از اهمیت دارد خوب است وزیر مایه را بخواهد
که در اینخصوص گفتگو شود .

سعدالدوله - وزیر مایه را هم بخواهد این
مطالب روی هم میریزد و میماند خوب است حضور
وزیر مایه را بگذارد برای روز دیگر چونکه
میگویند مسیونوز میروود چیزی بوزیر مایه نوشته
شود که مسیونوز میروود کی مسئول است یا یک کار
دیگر بکنند وزیر مایه را بخواهد بیاید در کمیسیون
مایه با سایر وزرا در آنجا گفتگو شود .

مستشار الدوله - چون کمیسیون مایه مسئول
اصلاح عدل مایه است این کار ها را نشود در
آنجا رسیدگی کرد و درخصوص راپورت انجمن مایه
هم در باب اصلاح جمع که اخذ نتیجه شد از باب
برگشتن تیولات و موقوفی تسبیح جنس و مسئله تفاوت
عمل این سه فقره حضوراً بوزیر مایه ابلاغ نشود
کتباً ابلاغ شود که اهمیت داشته باشد یا اینکه
بعد از اصلاح خرج یکدفعه نتیجه هر دو کتبا
ابلاغ شود

حاج محمد اسمعیل آقا - در این فقره برگشتن

تیولات و غیره باید لایحه قانونی نوشته شود که بعضی
همایونی برسد .

ونوق الدوله - پیش از آنکه لایحه قانونی
نوشته شود یکدفعه باید وزیر مایه در کمیسیون
مایه حاضر شده بعضی مذاکرات شود .

سعدالدوله - عقیده من این است در یک
مسئله که در مجلس رای گرفته شد دیگر حق رجوع
بآن نیست جمعی گفتند صحیح است و حق رجوع نیست
و در آنجا هم مقصود مذاکره در بعضی جزئیات است
نه در خود مسئله که اخذ رای شد

وکیل التجار - بنده عرض میکنم که کلیه
هر مسئله که رای گرفته شد در رای آن روز بوزیر مسئول
آنکار اطلاع داده شود تا اینکه اگر اتفاقی افتاد
نکوتند شما بما اطلاع ندادید .

حاجی سید نصر الله - حالا نتیجه این شد
که فردا وزیر مایه بیایند بمجلس روز سه شنبه هم
وزیر داخله و وزیر عدلیه هم گفته بلی و در اینموقع
تلگرافی از تبریز رسیده بود قرائت شد که خلاصه
مضمون آن این بود

از تبریز توسط و کلاه محترم آذربایجان -
حضور مجلس شورای ملی آید لایحه ای که بمان مسلمان
نیستند ۲۰ روز است در تلگرافخانه متحصن هستند
تلگرافات متظلمانه آنها اهالی اینجارا پربشان کرده
استند آنکه بتظلمات ایشان رسیدگی شود .

(ایضا تلگرافی از کرمان مغایره شده بود
قرائت شد خلاصه مضمون آن قریب باین بود)
از کرمان حضور مجلس مقدس شورای ملی
شماره چه رسیده که عرایض ما را جواب نیکوید ؟

آقای میرزا سید محمد مجتهد - مقصود آنها
چیت و چه میگویند ؟

رئیس - و تکیه شاهزاده فرمانفرما در کرمان
بودند و کلاهی با کثرت آراء منتخب شده بعد
بعضی اشخاص مدعی شده میخواهند نام آن انتخابات
را بهم بزنند .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - جمعی
نیست و یک نفر آقا میرزا محمود است که اینکارها
را مینماید و افاضاً شاهزاده فرمانفرما در خصوص
انتخابات خیلی زحمت کشیدند و در هیچ نقطه مثل
کرمان انتحاب نشده

حاج سید نصر الله - جواب آخری باید
داده شود باینطور که منتخبین کرمان وارد شده اند
اگر شماها حرفی دارید بکنفر وکیل از طرف شما
باید بیاید اینجا سیدگی شود .

سعدالدوله - یکی درم بر ما تلگرافخانه
خواستند و بیکروز هم آقای تهر زاده بود من تکلیف
خود را ندانستم طرفه رفتم حال اگر صلاح میدانید
یک نفر از اهل مجلس برود تلگرافخانه بآنها گفتگو
کند که چه میگویند

رئیس - همچو تلگرافی هم بمن مغایره نموده
بودند من جواب دادم تکلیف من نیست جمعی از
و کلارا برستم تلگرافخانه اگر شما با یکی از
آقایان کاری دارید مستقلاً بخود او تلگراف نمایند
شاید حاضر شود بر فرض هم بروند تلگرافخانه غیر
اینکه گفتن مطلبی نمیدهند نخواهد شد .

سعدالدوله - چطور است تلگرافی خود که
صورت انتخابات اینها بدقت ملاحظه شود موافق
نظامنامه است ممکن نیست تغییر و تبدیل بدهد
(بالاخره پس از این جمله مذاکره قرار شد بومین

طور هاتلگرافی نوشته شود)

رئیس التجار - دیروز مرا از مشهد احضار
بتلگرافخانه نموده بودند کویا تعطیل تلگرافخانه
اینجا اسباب وحشت آنها شده بود که خدای نخواسته
صستی بمجلس محترم رسیده بعد بهر طور بود
باشناخته مخصوص آنها را ساکت سکرم در آخر
تلگرافی کردند که آصف الدوله جنسی دارد اینجا
و اذن گرفته است حمل بخارجه نماید و این مسئله
باحت نوحش مردم و گسراتی جنس شده اگر چه
صورت تلگرافرا هنوز نیاروده اند خوب است در
اینخصوص هم چیزی بوزارت داخله نوشته شود .

رئیس - بعد از رسیدن صورت تلگراف
البته مطابق آن نوشته خواهد شد و حال این نظامنامه
بلدی است که دقمه اول خوانده شد و این مرتبه
ثانی است هر کس ایرادی دارد بگوید که دقمه
سیم باید اخذ رای شود .
(شروع بقرائت نظامنامه بلدی شده تضمیناً
یک ساعت از شب گذشته مجلس ختم شد)

(مذاکرات روز)

(یکشنبه ۱۶ شهر صفر المظفر)

(۱۳۲۵ دارالشورای ملی)

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۱۵ را آقای
حاج سید نصر الله قرائت نموده بعد جواب تلگراف
متحصنین تلگرافخانه کرمان که از طرف مجلس
مقدس شورای ملی نوشته شده بود قرائت کردند
که خلاصه آن قریب باین مضمون بود (عموم متحصنین
تلگرافخانه کرمان تلگراف مکتوره شما در باب
انتخابات کرمان رسیده و از طرف مجلس هم جواب
های متدوده داده شده از قراری که صورت انتخابات
منتخبین در مجلس اظهار شد سواي یککنفر وکیل
طبقه علما تماماً بموجب نظامنامه انتخابات صحیح
بوده و تلگراف شد و کلا حرکت نمایند در این
صورت ماندن شما در تلگرافخانه معنی ندارد اگر
حرفی دارید یکی دو نفر از جانب خودتان بفرستید
اینجا تا رسیدگی بعمل آید

(و بعد رقمه وزارت عدلیه که در جواب رقمه
مجلس محترم نوشته بود قرائت شد که خلاصه آن
قریب باین مضمون است . مرقومه مطاعه در باب
اخطار حاج ملک التجار و احضار خود بنده در روز
دو شنبه دو ساعت بفروب مانده وصول یافت شرعی
بعاج ملک التجار نوشته شد که حاضر شود و خودم
هم روز دوشنبه در ساعت مقرر حاضر خواهم شد)

رئیس - حالا مطابق این کاغذ فردا مجلس
متعقد میشود و البته همه حاضر خواهند شد در
اینخصوص مذاکره شده ترک دعوی میشود بعد لازم
بمذاکره شود و یقیناً هم خواهد شد همان طوری که
گفته شد در انجمن علیحدّه عده مبین شود (۱۵) نفر
در خارج هر قدر لازم است مذاکره و رسیدگی نمایند
حال آن بازنده نفر باید انتخاب شود (آقا شیخ
ابراهیم اظهار داشتند که همان انجمن تحقیق عرایض
برای رسیدگی باینکار کافی است جناب رئیس جواب
دادند که آن انجمن کافی نیست و گفته شد انتخاب
آن (۱۵) نفر باشد بعد از طرح دعوی در مجلس
اول)

آقای شیخ حسین - آن روز در اطاق انتظار
قرار شد قرار داد نامه بانک ملی بامضاء دولت برسد
و بانک پول بدهد و همه میدانند تشون بی پول نمی تواند